

Powtórka z historii cz. 1: prehistoria i starożytność

- [Wprowadzenie](#)
- [Jak czytać polecenia?](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Los człowieka po śmierci w zaratustryzmie*.
- Źródło: *Inskrypcja Ramzesa III*.
- Źródło: *O umiejętnościach hominidów*, [w:] F. Koneczny, *O wielości cywilizacji*, Warszawa 2015, s. 70–77.
- Źródło: *Assurnasirpal II (883-859) o swoich podbojach*, [w:] G. Roux, *Mezopotamia*, Warszawa 1998, s. 247.
- Źródło: *Polityka Hetytów wobec pokonanych ludów*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 223.
- Źródło: *Model państwa sumeryjskiego według A. Deimela i A. Falkensteina*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 80.

- Źródło: *Koncepcje rewolucji neolitycznej*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 32–34.
- Źródło: *Inskrypcja z okresu Nowego Państwa*.

Powtórka z historii cz. 1: prehistoria i starożytność

Stonehenge.

Źródło: Jasper Francis Cropsey (1823–1900), 1876 r., Nelson-Atkins Museum of Art, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Powtórka z historii**”.

Pozwoli ci sprawdzić swoją wiedzę i powtórzyć wiadomości z jednego z działów historii. Będziesz pracować z tekstami źródłowymi i multimediami oraz wykonywać zestaw ćwiczeń interaktywnych. Aby ułatwić ci przypomnienie wiadomości w konkretnym kontekście historycznym, materiał koncentruje się na wybranej epoce – w tym przypadku jest to prehistoria i starożytność.

W pierwszej części materiału przypominamy, jak interpretować polecenia pojawiające się przy ćwiczeniach, i podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę. W drugiej będziesz pracować z materiałami źródłowymi oraz multimediami, aby w ostatniej sprawdzić swoją wiedzę, rozwiązując zestaw ćwiczeń związanych z danym okresem historii.

Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianie wiedzy z historii dotyczącym prehistorii i starożytności.
- Przeanalizujesz wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście prehistorii oraz starożytności, wskazując zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.

- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w tym repetytorium.
- Opiszysz rodzaje źródeł i ocenisz ich przydatność do wyjaśnienia problemu historycznego.
- Zweryfikujesz swój stan wiedzy.

Jak czytać polecenia?

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.), na których bazują m.in. ćwiczenia. Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, czego możesz się spodziewać po poszczególnych poleceniach i zastosowanych czasownikach:

wyjaśnij
twoim zadaniem jest zrekonstruowanie związku przyczynowo-skutkowego, opisanie od początku do końca, o co chodziło i dlaczego;
scharakteryzuj
podobnie jak powyżej należy przeanalizować genezę, przebieg oraz konsekwencje danego procesu historycznego, podając uczestników wydarzeń (postacie, organizacje);
porównaj
czyli zestawianie wydarzeń, zachodzących procesów, danych itp. zarówno pod kątem występujących różnic, jak i podobieństw;
rozstrzygnij
w tym wypadku oczekiwana odpowiedź jest jedna: „tak” lub „nie” (oczywiście wraz z uzasadnieniem), ale bez formułowania własnych ocen;
rozważ
tu natomiast trzeba sformułować zarówno argumenty, jak i kontrargumenty, czyli „za” i „przeciw”, wartościując słuszność danego rozumowania;
ocen
to polecenie pozwala ci przedstawić swoją własną, subiektywną opinię na temat opisywanych zjawisk i procesów; każda przedstawiona ocena - o ile będzie dobrze

uzasadniona – zostanie uznana, dlatego też kluczową rolę odgrywa umiejętność budowania argumentacji;

udowodnij

w poleceniu zawarta jest teza, a od osoby wykonującej to polecenie oczekuje się stworzenia krótkiej narracji z podaniem argumentów na rzecz jej prawdziwości;

uzasadnij

zadanie podobne jak powyżej, ale w tym przypadku powinno się określić sposób rozumowania, który umożliwia postawienie danej tezy;

wykaż

masz wykazać prawdziwość lub nieprawdziwość związków przyczynowo-skutkowych, odnoszących się do tezy;

podaj (wymień, wskaż)

take polecenia występują w zadaniach półotwartych, w których masz miejsce na odpowiedź; podajesz wtedy pojęcie, nazwę własną (pełną, bez skrótów), imię i nazwisko osoby itp.

Pamiętaj, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby umiejętnie połączyć analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bój się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołuj się do podanych źródeł.

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym materiałem źródłowym. Porównaj opisane w źródle teorie rewolucji neolitycznej.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PU8BT2Dmb>

Koncepcje rewolucji neolitycznej

Pojęcie rewolucji neolitycznej, ukute w latach trzydziestych przez V.G. Childe'a, przyjęło się bardzo szybko. Kontrowersyjny pozostał czas i miejsce oraz okoliczności i przyczyny wynalezienia rolnictwa i hodowli. Childe uważał, że dokonało się to dość nagle (co tym bardziej usprawiedliwiałoby pojęcie rewolucji) jako skutek pustynnienia Bliskiego Wschodu, co zmusiło tamtejszych łowców i zbieraczy do szukania schronienia w nielicznych oazach, gdzie zachowała się woda. Stłoczeni na niewielkim obszarze, zostali oni, jego zdaniem, zmuszeni do przedzierzgnięcia się w producentów żywności, tj. do uprawy roślin, które dotąd zbierali, i dokarmiania dzikich zwierząt, na które polowali i które, jak oni, uciekły przed suszą w te same miejsca. Rolnictwo, stwarzając potrzebę posiadania odpowiednich pojemników, doprowadziłoby do przełomu technologicznego, jakim było garncarstwo (...), z kolei wzrost zaludnienia i konieczność stałego doglądania pól definitywnie przywiązałyby ruchliwego dotąd człowieka do jednego miejsca, prowadząc do powstania stałych osad. (...) Jacques Cauvin podważył dotychczasową koncepcję rewolucji neolitycznej tezą, że prawdziwym przełomem było przejście do osiadłego trybu życia i że udomowienie roślin i zwierząt było tylko jednym z aspektów organizowania od podstaw przestrzeni środowiskowej, społecznej i duchowej człowieka, po raz pierwszy w dziejach gatunku mieszkającego stale w jednym miejscu (...) Rolnictwo i hodowla, długo komplementarne wobec tradycyjnych technik pozyskiwania pożywienia, musiały być pierwotnie czynnikami zwiększającymi prestiż, a zatem i podnoszącymi status parających się nimi osób.

Źródło: *Koncepcje rewolucji neolitycznej*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 32–34.

Tvoja odpowiedź:

Polecenie 2

Na podstawie dwóch poniższych tekstów źródłowych porównaj metody i konsekwencje polityki asyryjskiej i hetyckiej.

Źródło A

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PU8BT2Dmb>

Assurnasirpal II (883-859) o swoich podbojach

Przed bramą ustawiłem słup, obdarłem ze skóry wszystkich przywódców buntu, a skóry ułożyłem na słupie. Niektórych замуrowałem w słupie, innych wbijałem na pale. Wiele skór zdjąłem w moim kraju, a okryłem nimi mury... Wiele jeńców spaliłem. Wiele żołnierzy pojmałem żywcem. Niektórym obciąłem ręce lub dłonie; innym nos, uszy i kończyny. Wiele wojownikom wyłupiłem oczy. Ułożyłem stos z żywych, a drugi z głów. Rozwiesiłem je na drzewach wokół miasta. Spaliłem ich młodzież, chłopców i dziewczęta. (...) Bojaźń przed moją władzą sięgnęła aż do krainy Karduniasz, a mrozący krew w żyłach strach przed moim orężem powalił na kolana krainę Kaidu.

Źródło: *Assurnasirpal II (883-859) o swoich podbojach*, [w:] G. Roux, *Mezopotamia*, Warszawa 1998, s. 247.

Źródło B

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PU8BT2Dmb>

Polityka Hetytów wobec pokonanych ludów

Osiągnięciem Suppiluliumasa nie mniejszym niż jego zwycięstwa militarne było zorganizowanie zdobyczy syryjskich w sposób, który sprawił, że panowanie hetyckie miało tam przeżyć o kilka wieków małoazjatyckie imperium Hatti. Traktaty z miejscowymi władcami, szczegółowo określające zobowiązania obu stron, zawierał z ceremoniałem podobnym do średniowiecznej inwestytury. (...) Konsekwencją dwustronności zobowiązań była ściślejsza kontrola suwerena nad wasalami, tym bardziej że kontrowersje pomiędzy nimi podlegały jego arbitrażowi; jednocześnie jednak był on gwarantem ich władzy.

Źródło: *Polityka Hetytów wobec pokonanych ludów*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 223.

Twoja odpowiedź:

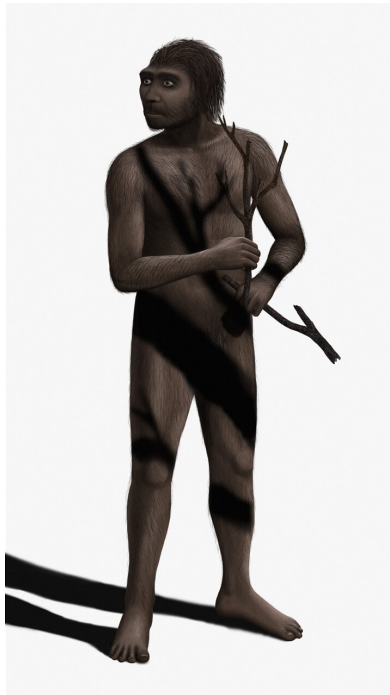
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Podaj nazwę i dwie cechy przedstawionego poniżej gatunku praczłowieka.

Źródło: I, Steveoc 86, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nazwa:

Cechy:

Rozstrzygnij, czy gatunek przedstawiony w poprzednim ćwiczeniu posiadał umiejętność, opisaną w poniższych tekstach. W uzasadnieniu odwołaj się do elementów graficznych wizualizacji wspomnianego praczłowieka.

“ *O umiejętnościach hominidów* ”

Dzieje ludzkości dzielą się naszym zdaniem na dwie epoki przeciwstawne, przedogienną i ogienną. Są to epoki epok! Dokądkolwiek sięgnęło odkrycie ognia, przeinaczyło radykalnie warunki bytu. (...) Godnym jest uwagi fakt, że obecnie istnieje dziewięć sposobów wytwarzania ognia u ludów prymitywnych, a być może, że było ich więcej, gdyż tradycja innych sposobów mogła być zaginąć.

Źródło: *O umiejętnościach hominidów*, [w:] F. Koneczny, *O wielości cywilizacji*, Warszawa 2015, s. 70–77.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 3

Dopasuj podane cechy do odpowiedniego rodzaju hominida.

australopitek

wytwarzał pięściaki, ostrza, skrobaki

prawie pionowa postawa z podniesioną głową

homo erectus

jadł wszystko, głównie padlinę

pionowa postawa przy chodzeniu i bieganiu

homo sapiens neandertalensis

mocna budowa ciała, krótsze kończyny dolne oraz długie ręce

wykonywał narzędzia z drewna i kamienia

żył w gromadach

wykorzystywał kamienie i kości w charakterze narzędzi

trudnił się zbieractwem, myślistwem i rybołówstwem

zajmował się zbieractwem i łowiectwem

umiał mówić

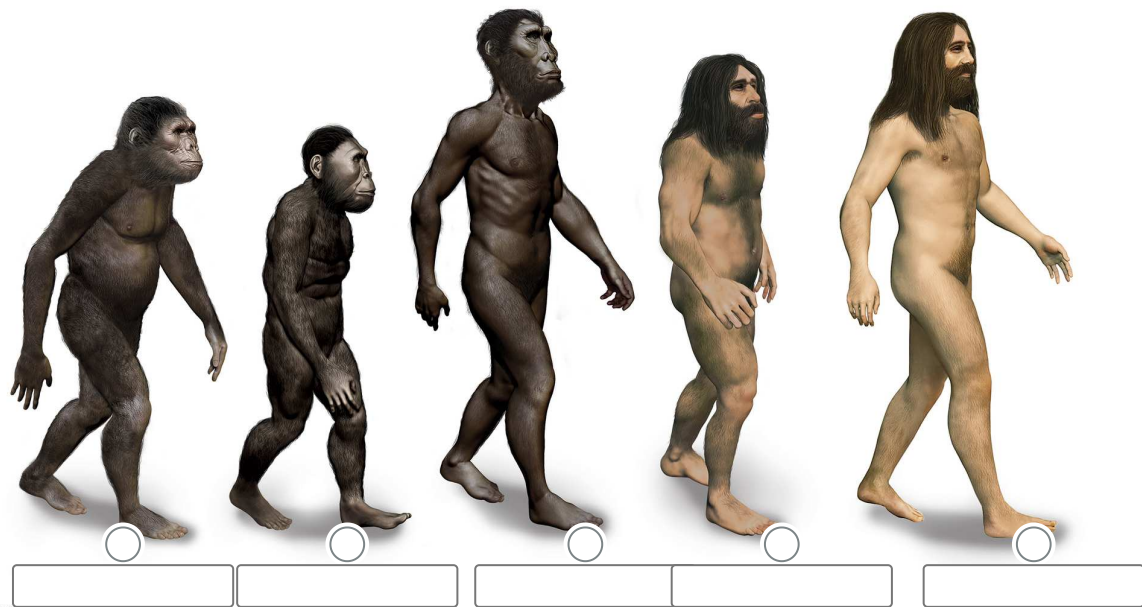
nosił odzież ze skóry

budował schronienia

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj nazwy do ich przedstawicieli.

Contempplus.pl sp. z o.o., 50165, ul. Piłsudskiego 143, 01-651 Warszawa

Homo habilis

Homo neanderthalensis

Australopithecus afarensis

Homo sapiens

Homo erectus

Na podstawie przeczytanych tekstów źródłowych wskaż prawdziwe stwierdzenia.

“ *Assurnasirpal II (883-859) o swoich podbojach* ”

Przed bramą ustawiłem słup, obdarłem ze skóry wszystkich przywódców buntu, a skóry ułożyłem na słupie. Niektórych zamurowałem w słupie, innych wbijałem na pale. Wiele skór zdjąłem w moim kraju, a okryłem nimi mury... Wielu jeńców spaliłem. Wielu żołnierzy pojąłem żywcem. Niektórym obciąłem ręce lub dłonie; innym nos, uszy i kończyny. Wielu wojownikom wyłupiłem oczy. Ułożyłem stos z żywych, a drugi z głów. Rozwiesiłem je na drzewach wokół miasta. Spaliłem ich młodzież, chłopców i dziewczęta. (...) Bojaźń przed moją władzą sięgnęła aż do krainy Karduniasz, a mrozący krew w żyłach strach przed moim orężem powalił na kolana krainę Kaldu.

Źródło: *Assurnasirpal II (883-859) o swoich podbojach*, [w:] G. Roux, *Mezopotamia*, Warszawa 1998, s. 247.

“ *Polityka Hetytów wobec pokonanych ludów* ”

Osiągnięciem Suppiluliumasa nie mniejszym niż jego zwycięstwa militarne było zorganizowanie zdobyczy syryjskich w sposób, który sprawił, że panowanie hetyckie miało tam przeżyć o kilka wieków małoazjatyckie imperium Hatti. Traktaty z miejscowymi władcami, szczegółowo określające zobowiązania obu stron, zawierał z ceremoniałem podobnym do średniowiecznej inwestytury. (...) Konsekwencją dwustronności zobowiązań była ściślejsza kontrola suwerena nad wasalami, tym bardziej że kontrowersje pomiędzy nimi podlegały jego arbitrażowi; jednocześnie jednak był on gwarantem ich władzy.

Źródło: *Polityka Hetytów wobec pokonanych ludów*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 223.

Tradycje hetyckie przetrwały w Syrii po upadku państwa Hetytów.

☐ Suppiluliumas odgrywał rolę sędziego w sporach pomiędzy wasalami Hetytów.

☐ Do asyryjskich wzorców nawiązywali w późniejszym okresie królowie perscy.

Ćwiczenie 6

W jaki sposób Kodeks Hammurabiego odzwierciedlał hierarchię społeczną Babilonii?

☐ Wszystkie kary były stosowane według reguły równości społeczeństwa.

☐ Kary zawarte w kodeksie były dostosowane do pozycji społecznej oprawcy i ofiary.

☐ Prawa były stosowane jedynie wobec niewolników i ludzi niskiego urodzenia.

Wyjaśnij, jaką rolę pełnił w sumeryjskim mieście obiekt, którego przykład przedstawiono na fotografii.

“ *Model państwa sumeryjskiego według A. Deimela i A. Falkensteina* ”

(...) w Lagasz – i zapewne w innych miastach – mamy do czynienia z gospodarką zorganizowaną dookoła świątyń, co pozwala mówić o sumeryjskim mieście-państwie jako o państwie świątynnym. Monopol świątyń na ziemię uprawną szedł w parze z wielością form jej eksploatacji. Deimel ustalił, że ziemia świątynna dzieliła się na trzy kategorie: ziemię „pana” (en), uprawianą bezpośrednio przez świątynię, nadziały ziemi przyznawane jako gratyfikacja niektórym członkom „personelu”, w praktyce dziedziczone z ojca na syna (w tym działy władcy i jego rodziny) oraz ziemie marginalne, wynajmowane w użytkowanie jednostkom.

Źródło: *Model państwa sumeryjskiego według A. Deimela i A. Falkensteina*, [w:] A. Ziółkowski, *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009, s. 80.

Budowla w mieście Ur

Źródło: Hardnfast, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Twoja odpowiedź:

Ćwiczenie 8

W jaki sposób wynalazek pisma pomaga historykom i archeologom zrozumieć historię handlu w Mezopotamii?

- ☐ Starożytni handlarze zapisywali szczegółowe informacje dotyczące swoich podróży i transakcji.
- ☐ Istnieje wiele pisanych dzieł z tego okresu, z których niektóre zawierają odniesienia do handlu.
- ☐ Gliniane tablice były wykorzystywane jako dowody zakupu, umożliwiając historykom wgląd w informacje dotyczące dóbr, jakimi handlowano w Mezopotamii.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: historia

Temat: Powtórka z historii cz. 1: prehistoria i starożytność

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;

3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- analizuje typy poleceń do ćwiczeń, które mogą pojawić się na sprawdzianach z historii.
- analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście prehistorii oraz starożytności, wskazując zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.
- opisuje rodzaje źródeł i ocenia ich przydatność do wyjaśnienia problemu historycznego.
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń przygotowanych w repetytorium.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm,
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- pogadanka;
- praca ze źródłami oraz audiobookiem;

Formy zajęć:

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami:

Uczniowie zapoznają się ze wskazówkami, jaki interpretować polecenia występujące w zadaniach powtórkowych, w tym także w zadaniach maturalnych.

Faza wstępna

1. Nauczyciel podaje temat i cel lekcji: Nauczycie się (lub przypomnieć sobie), w jaki sposób przygotować się do sprawdzania wiedzy z historii. Skupimy się na ćwiczeniach maturalnych dotyczących prehistorii i starożytności. Przećwiczcie pracę z materiałami źródłowymi i różnymi typami poleceń.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel prosi, aby uczniowie, pracując następnie w parach, uważnie wysłuchali audiobooka i zapoznali się z poleceniami.
2. Prowadzący odtwarza audiobook będący zbiorem tekstów źródłowych. Ustala czas na wykonanie w parach poleceń do audiobooka. Uczniowie w parach pracują nad poleceniami.
3. Następnie nauczyciel prosi 2-3 wybranych uczniów o przedstawienie swoich propozycji odpowiedzi. Reszta uczniów może dopowiadać brakujące ich zdaniem informacje. Jedna osoba notuje propozycje na tablicy. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, udziela uczniom informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Każda z grup wykonuje po dwa wskazane przez prowadzącego ćwiczenia z e-materiału. Wspólnie weryfikują odpowiedzi, nauczyciel udziela uczniom zwrotnej informacji.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel pyta uczniów, które zagadnienia albo polecenia były dla nich trudne. Prosi wybranego ucznia albo uczennicę (może być także ochotnik) o podsumowanie lekcji.
2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy uczniowskich grup.

Praca domowa

1. Uczniowie wykonują w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.
2. Nauczyciel może rozdać przykładowe ćwiczenia maturalne (z wcześniejszych egzaminów) i poprosić o wykonanie ich w domu.

Materiały pomocnicze:

Arkusze maturalne CKE z matury z historii z poprzednich lat.

Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą odsłuchać audiobook przed lekcją, aby przygotować się do pracy ze źródłami w czasie fazy realizacyjnej lekcji.